1. İsim Cümlesi

2.1. İsim Cümlesinin Ögeleri

İsim cümlesinin 2 temel ögesi vardır: Mübteda ve haber. Mübteda, cümlenin öznesidir. Genellikle isim cümlesinin başında bulunur ve ref (harekesi zamme) durumunda gelir. Haber ise cümlenin yüklemidir ve mübtedadan sonra gelir. Haber, mübteda hakkında bilgi veren ögedir.

Haber (Yüklem)	Mübteda (Özne)
مُجْتَهِدٌ	عَلِيٌّ
çalışkandır.	Ali
Harekesi Zamme	Harekesi Zamme
Nekre İsim	Marife İsim
Haber bir cümle veya bir kelime olabilir.	Mübteda genelde bir isim veya mastar olur.

2.2. Mübtedanın Özellikleri

Mübteda genellikle marife (belirli) bir isim, haber de genellikle nekre (belirsiz) isimden oluşur. Mübteda konumundaki kelimeler genellikle şu kelime türlerinden olur:

1. Belirlilik takısı (harf-i tarif; ال) alan isimler

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Bahçe güzeldir.	الحَدِيقَةُ جمِيلةٌ

2. Zamirler

Zamirler marife hükmündedir. Ancak zamirler son harekeleri üzerine mebni olup harekeleri hiçbir surette değişmedikleri için mahallen (cümledeki konumunun gereği) merfû‘ olurlar.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
O, öğrencidir.	هُوَ طالبٌ
O, öğrencidir.	هِيَ طالبَةٌ

Birinci örnekte (هُوَ), ikinci örnekte (هِي) zamirleri mübteda konumunda yer aldıkları için mahallen merfûdurlar.

3. Özel isimler (Alemler)

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
İbrahim yazardır.	ابراهيمُ كَاتِبٌ
Mekke mübarek bir şehirdir.	مَكَّةٌ مَدِينَةٌ مُبارَكَةٌ

4. İşaret isimleri (İsm-i işaretler)

İşaret isimlerinin ikilleri (tesniye) hariç tümü mebnî oldukları için mahallen merfû' olurlar.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Bu meşhur bir adamdır.	هذا رَجُلٌ مَشْهُورٌ
Bu, meşhur bir kadındır.	هَذِهِ امرأةٌ مَشْهورَةٌ

Bu iki örnekte (هذا، هذِهِ) işaret isimleridirler ve mebnîdirler, mübteda konumunda yer aldıkları için mahallen merfû olmuşlardır.

5. İlgi zamirleri (İsm-i Mevsul)

İlgi zamirlerinin ikilleri (tesniye) hariç tümü mebnîdirler, mübteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû olurlar. İlgi zamirinden sonra ona zamirle bağlı ve onu açıklayıcı bir cümle gelir, bu cümleye sılâ cümlesi denmektedir, sıla cümlesinin irabta yeri yoktur.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Gelen mühendistir.	الّذِي جاءَ مُهَنْدِسٌ. الّتِي جاءتْ مُهَنْدِسَةٌ
İmtihanda başarılı olan iki kız, Fatma ve Meryem'dir.	اللّتَانِ نَجَحَتَا فِي الامْتِحانِ فاطِمَةُ ومَرْيَمُ
Allah'ın Elçisi ile evlenen kadınlar mü'minlerin anneleridirler.	اَللّاتِي تَزَوَّجْنَ الرَّسُولَ أمّهاتُ المؤمِنِينَ

Yukarıdaki cümlelerde (الذي،التي،اللاتي) ilgi zamirleri mübteda olup mahallen merfû‘durlar. Ancak (اللتانِ) ikil olduğu için elif (ا) ile merfû‘dur. Bu ilgi zamirlerinden sonra gelen (تَزَوَّجْنَ الرّسُولَ ، نَجَحَتا في الامتِحانِ ، جاءَ ، جاءَتْ) cümleleri ilgi zamirlerini açıklayan sıla cümleleridir.

6. Muzaf (Tamlanan)

Belirtili isim tamlamalarında irabta tamlanana (muzaf) bakılır, tamlayan (muzafun ileyh) daima mecrûr olur. Tekil eril ve dişil (müfred müzekker ve müennes) tamlananlar, kırık çoğullar (cem-i teksîr), kurallı dişil çoğullar (cem-i müennesler) mübteda olduklarında zamme ile merfû olurlar; ikil yapısında (tesniye) olurlarsa elif (ا) ile merfû olurlar; kurallı çoğul eril (cem-i müzekker sâlim) olurlarsa vav (و) merfû olurlar.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Halit'in Okulu evinden uzaktır.	مَدْرَسَةُ خالِدٍ بَعِيدَةٌ عَنْ بَيْتِهِ
Fakültenin yemekhanesi temizdir.	مَطْعَمُ الكُلّيَّةِ نَظِيفٌ
Fakültenin kız öğrencileri terbiyelidirler.	طالِباتُ الكُلّيَّةِ مُهَذَّبَاتٌ
Okulun ağaçları çoktur.	أشْجارُ الْمَدْرَسَةِ كَثِيرَةٌ
Okulun iki erkek öğrencisi gidiyorlar.	طالِبا الْمَدْرَسَةِ ذاهِبانِ
Şirketin erkek mühendisleri çalışkandırlar.	مُهَنْدِسُو الشّرِكَةِ مُجْتَهِدُونَ

Bu örneklerde (مَدْرَسَةُ، مَطْعَمُ، طالِباتُ، أشجارُ) kelimeleri tamlanandır (muzaf), mübtedadırlar ve zamme ile merfû‘ olmuşlardır. (طالِبَا) kelimesi de tamlanandır, ikildir ve elif (ا) ile merfû olmuştur. (مُهَنْدِسُو) kelimesi tamlanandır, cem-i müzekker sâlimdir (kurallı eril çoğul) ve vav (و) ile merfû olmuştur.

7. Soru isimleri (Esmâu'l-İstifhâm)

Soru isimleri (أَيُّ) hariç hepsi mebnîdirler, mübteda konumunda oldukları zaman mahallen merfû olurlar, (أَيُّ) ise mübteda konumunda zamme ile merfû olur.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Yarışta kim kazandı?	مَنْ فَازَ في السِّباقِ؟
Hangi öğrenci geldi?	أيُّ طالِبٍ جاءَ؟

Birinci örnekte geçen (من) soru ismi mübtedadır, mebnî kelimelerden olduğu için mahallen merfûdur. İkinci örnekte (أيُّ) kelimesi mübtedadır, murâb (cümle içindeki yerine göre sonu değişen) soru isimlerindendir, burada zamme ile merfû olmuştur.

8. Te'villi mastarlar (Masdar-ı Müevvel)

Fiili muzârinin başına (أَنْ) harfi geldiği zaman onu nasbettiği gibi anlamını da mastara çevirmekte, bu tür mastarlara da mastar anlamını içerdikleri için te'villi mastar denmektedir. Te'villi mastar fiilden türetildiği için mastarı tüm şahıs zamirlerine göre anlamlandırmak mümkümdür. Te'villi mastarlar mübteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû kabul edilmektedirler.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Oruç tutmanız sizin için hayırlıdır.	أَن تَصُومُوا خَيرٌ لَكُمْ
Çayı sıcak içmen sağlığına zararlıdır.	أَنْ تَشرَبَ الشايَ ساخِناً مُضِرٌّ لِصِحَّتِكَ

Birinci cümlede (أَن تَصُومُوا) te'villi mastardır, (صَوْمُكُمْ) şeklinde açık mastar hükmündedir, mübtedadır, "oruç tutmanız" anlamındadır. İkinci örnekte mübteda konumunda olan (أنْ تَشْرَبَ) kelimesi te'villi mastardır, (شُرْبُكَ) şeklinde açık mastar hükmündedir, mübtedadır, "içmen" anlamındadır.

Mübtedanın marife haberin nekre olarak gelmesi asıl ise de bazen mübteda nekre olarak gelebilir. Bu durum şu hallerde olur:

1. Mübteda nekreye muzaf (tamlanan) olursa;

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
İş adamı geliyor.	رجلُ أعمالٍ قادمٌ
Gümüş yüzük ucuzdur.	خاتَمُ فِضَّةٍ رَخِيصٌ

Birinci cümlede (رَجُلُ) kelimesi muzaftır (tamlanan), (أعمالٍ) muzafun ileyhtir (tamlayan), nekredir, her iki kelime belirtisiz tamlama oluşturmuştur. İkinci örnekteki (خاتَمُ فِضّةٍ) örneği de birinci örnek gibidir.

2. Mübteda nekre (belirsiz) kelimelerden oluşan sıfat tamlamasında mevsuf olursa;

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası

Yoğun bir yağmur yağıyor.	مَطَرٌ غَزِيرٌ نَازِلٌ
Hızlı bir otomobil pahalıdır.	سيّارَةٌ سريعَةٌ غَالِيَةٌ

Birinci örnekte (مَطَرٌ) kelimesi mevsûf (tamlanan), (غَزِيرٌ) kelimesi ise sıfattır (tamlayan). Her iki kelime de nekre (belirsiz) kelimeden oluşmuştur. İkinci örnek de birinci örnek gibi belirsiz kelimelerden oluşmuştur.

3. Mübteda nekre olup kendisinden önce olumsuzluk edatı (nefi) ve soru (istifham) edatı varsa:

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Kimse yolcu değildir.	ما أحَدٌ مسافرٌ؟
Yanımızda cahil yoktur.	ما جَاهِلٌ عِنْدَنَا؟
Alanda kimse var mıdır?	هل أحدٌ في الساحة؟
Allah'la birlikte (başka) bir tanrı var mıdır?	أإلهٌ مَعَ اللهِ؟

Yukarıdaki örneklerde (أحدٌ ،جاهِلٌ ،أحَدٌ ،إلهٌ) kelimeleri nekre (belirsiz) isimlerden oluşmuştur, her biri mübtedadır, olumsuzluk edatı (nefi) ve soru (istifham) edatlarından sonra gelmiştir.

4. Mübteda nekre olup haber câr-mecrûr ve zarftan oluşursa mübteda haberden sonra gelir; bu tür cümlelerde anlam verilirken "vardır", "mevcuttur" anlamları eklenir.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Ağaçların üzerinde birkaç kuş var.	في الغُرْفةِ طِفْلٌ
Masanın üzerinde bir kitap var.	على المِنْضَدَةِ كِتَابٌ
Odada bir çocuk var.	فَوْقَ الأشْجَارِ طُيُورٌ

Bu örneklerde (طُيُورٌ ،كِتَابٌ ،طِفْلٌ) kelimeleri mübtedadır, haberleri câr-mecrûr ve zarftan oluştuğu mübtedalar da nekre oldukları için haberden sonra gelmiştir

5. Mübteda türün genelini içerirse;

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası

Herkes ona itaatkârdır.	كُلٌّ لَهُ مُطِيعُونَ

2.3. Haberin özellikleri

Haber Türkçedeki yükleme karşılık gelmektedir. Türkçe 'de …dır…dir ile biten kelimeler haberdir. Haberin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

1. Haber tek bir kelime olarak, (müfret, tesniye ve cemi) harf-i cerin mecruru bulunan bir isim olarak veya zarf olarak gelebileceği gibi cümle (isim, fiil veya şibih cümle) olarak da gelebilir.

2. Haber, mübteda gibi ref durumunda gelir. Ancak harf-i cerli isim, zarf ve cümle olarak geldiğinde ref alameti açıkça görülmez. Ref alametini açıkça göremediğimiz için, "yer itibariyle merfu" anlamında "mahallen merfu" ifadesini kullanırız.

3. Mübteda gayr-i âkıl cem'i olduğunda, yani akıl sahibi olmayan varlıkların cemisi olduğunda haber müfred-müennes olarak gelir.

4. Haber tek bir kelime olduğunda şu kaideler geçerlidir:

A) Mübteda önce, haber sonra gelir.

B) Mübteda marife, haber nekra olur.

C) Haber mübtedaya cinsiyet, (müzekkerlik ve müenneslik) sayı (müfret, tesniye, cemi) ve irab (her ikisinin de harekesi zamme olur) açısından uyar.

5. Haber, harf-i cerin mecruru olan bir isim veya zarf olduğunda haber mübtedadan önce gelebilir. Bu durumda mübteda nekra olur. Cümle Türkçeye, "Bir yerde bir kimse veya bir şey var." şeklinde tercüme edilir.

6. Haber bir fiil cümlesi olabilir. Bu durumda mübteda mutlaka başta gelir ve marife olur. Haber konumunda olan fiil ise cinsiyet ve sayı bakımından mübtedaya uyar.

7. Haber isim cümlesi olarak da gelebilir.

Örnekler:

Açıklama	Türkçesi	Arapçası
Müzekker ve tekil	Kitap faydalıdır.	اَلْكِتَابُ مُفِيدٌ
Müzekker ve ikil	İki kitap faydalıdır.	اَلْكِتَابَانِ مُفِيدَانِ
Müzekker ve çoğul	Müslümanlar ihlaslıdırlar.	اَلْمُسْلِمُونَ مُخْلِصُونَ
Müzekker ve çoğul (akılsız)	Kitaplar faydalıdır.	اَلْكُتُبُ مُفِيدَةٌ

Müennes ve tekil	Araba hızlıdır.	اَلسَّيَّارَةُ مُسْرِعَةٌ
Müennes ve ikil	İki araba hızlıdır.	اَلسَّيَّارَتَانِ مُسْرِعَتَانِ
Müennes ve çoğul	Müslümanlar ihlaslıdırlar.	اَلْمُسْلِمَاتُ مُخْلِصَاتٌ
Müennes ve çoğul (akılsız)	Arabalar hızlıdır.	اَلسَّيَّارَاتُ مُسْرِعَةٌ
Müzekker ve haberi fiil cümlesi	Öğrenci sınavını geçti.	اَلتِّلْمِيذُ نَجَحَ فِي إمْتِحَانِهِ
Müennes ve haberi fiil cümlesi	Öğrenci sınavını geçti.	اَلتِّلْمِيذَةُ نَجَحَتْ فِي إمْتِحَانِهَا
Müzekker ve haberi isim cümlesi	Kalemin rengi güzeldir.	اَلْقَلَمُ لَوْنُهُ جَمِيلٌ
Müennes ve haberi isim cümlesi	Silginin rengi güzeldir.	اَلْمِحَاةُ لَوْنُهَا جَمِيلٌ
Müzekker ve haber car-mecrur	Müdür bürosundadır.	اَلْمُدِيرُ فِي مَكْتَبِهِ
Müennes ve haber car-mecrur	Müdire Hanım bürosundadır.	اَلْمُدِيرَةُ فِي مَكْتَبِهَا
Müzekker ve haberi zarf	Kalem masanın üstündedir.	اَلْقَلَمُ فَوْقَ الطَّاوِلَةِ
Müennes ve haberi zarf	Çanta masanın üstündedir.	اَلْقَلَمُ فَوْقَ الطَّاوِلَةِ

2. Haber Çeşitleri ve Haberin Mübtedanın Önüne Geçmesi

Haber bazen tek bir kelimeden (müfred isim) oluştuğu gibi, bazen cümleden, bazen de harf-i cerli ya da zarflı cümle parçasından (şibh-i cümle) oluşabilir.

2.1. Haber Çeşitleri

2.1.1. Müfret Haber

Haber, tekil, ikil veya çoğul tek bir kelimeden, isim veya sıfat tamlamasından oluşabilir. Bu durumda haber; sonu illetli olmayan tekil veya kırık cemi bir isimden oluşursa son harfi iki ötrelidir. Tesniye ise sonu انِ ile biter. Cemi ise ونَ ile biter.

Örnekler:

Türkçesi	**Arapçası**
Halit öğrencidir.	خَالِدٌ طَالِبٌ
Hatice çalışkandır.	خَدِيجَةٌ مُجْتَهِدَةٌ
İki öğrenci çalışkandır.	اَلتِّلْمِيذَانِ مُجْتَهِدَانِ